

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 347

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Magdalena Rękas

Grażyna Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-418-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarzyńska: Projekcja opłacalności zbóż i rzepaku w zależności od kosztów uprawy i wyników produkcyjnych	13
Irena Augustyńska-Grzymek: Bezrobocie a emigracja ludności wiejskiej na przykładzie regionu Pomorze i Mazury	22
Ryszard Barczyk: Znaczenie przemian banków komercyjnych w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013	32
Nicoletta Baskiewicz: The role of the process owner in the successive stages of the process management	45
Aneta Bernatowicz: Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesie budowania kapitału pracy przedsiębiorstwa budowlanego	56
Agnieszka Bretyn: Konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej	65
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Dystrybucja produktów na tle pozostałych obszarów wykorzystania Internetu w przedsiębiorstwach sektora żywnościowego (np. woj. podkarpackiego)	75
Sławomir Czetwertyński: Wirtualizacja dóbr informacyjnych na przykładzie usługi „wideo na życzenie”	86
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Koszty żywienia krów w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka	97
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Rynek mikrokredytów – analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec	105
Grzegorz Dybowski: Relacje ekonomiczne w polskim łańcuchu drobiarskim.....	115
Mateusz Folwarski: Analiza zależności wpływu wybranych zmiennych na poziom wynagrodzeń kadr zarządzających w bankach w wybranych krajach	125
Artur Grabowski: Znaczenie ekonomiczne zimowych igrzysk olimpijskich – implikacje dla Polski	134
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: The selected problems of economic development of Mexico at the beginning of the twenty-first century....	144
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analysis of the impact of economies' internationalization in the portfolio management process	155
Anna Horodecka: „Homo oeconomicus” jako podstawa ekonomii – krytyka i alternatywy	166

Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: Franczyza w małych i średnich sklepach spożywczych działających w Polsce.....	184
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modelowanie rynku energii przy użyciu nowoczesnych metod prognostycznych.....	195
Michał Jurek: Model biznesowy banków spółdzielczych w Polsce – ryzyko i wyzwania.....	205
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Wielowymiarowa analiza porównawcza rozwoju regionalnego Polski Wschodniej i Zachodniej.....	215
Janusz Kot, Ewa Kraska: Współpraca jako element działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych w klastrach (na przykładzie regionu świętokrzyskiego).....	228
Andrzej Kowalczyk: Konkurencyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia.....	239
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Alternatywne podejście do analizy efektów BIZ w obszarze produktywności.....	251
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Rola integracji gospodarczej w kształtowaniu procesów rozwojowych – analiza w kontekście kreatywnej destrukcji.....	262
Hanna Kruk: Hipoteza rajów dla zanieczyszczeń – ujęcie teoretyczne.....	272
Anna Krzysztofek: Nowa formuła Respect Index.....	282
Justyna Kujawska: DEA jako metoda oceny niemedycejszych determinantów zdrowia.....	293
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Polski.....	303
Wojciech Leoński: Korzyści i koszty związane ze stosowaniem koncepcji CSR w przedsiębiorstwie.....	314
Józef Łobocki: Rola zakorzenienia lokalnego w warunkach gospodarki globalnej.....	323
Agnieszka Łopatka: Rozwój społeczny z rozróżnieniem płci w aspekcie wskaźnika HDI w Polsce.....	331
Aleksandra Majda: Internal determinants of competitive advantage in Polish and Italian family businesses in the time of knowledge-based economy-comparative analysis.....	341
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analiza przebiegu i realizacji działań zawartych w IV osi „Leader” PROW 2007-2013.....	353
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Przemiarne zróżnicowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa w Polsce.....	363
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Znaczenie zasobów ziemi w działalności rolniczej rolników prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.....	373
Magdalena Ratalewska: Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych.....	382

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Sezonowość bezrobocia w krajach Unii Europejskiej	391
Agnieszka Skoczyła-Tworek: System kontroli wewnętrznej jako strategiczna linia obrony przed ryzykiem korporacyjnym.....	400
Feliks Marek Stawarczyk: Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka	409
Stanisław Swadźba: 10 lat w Unii Europejskiej. Gospodarka Polski na tle pozostałych gospodarek nowych krajów członkowskich	419
Piotr Szajner: System regulacji rynku cukru w UE a funkcjonowanie oligopolu cukrowego w Polsce	431
Jarosław Szostak: Przyczynek do rozważań wokół społecznej gospodarki rynkowej	441
Monika Szyda: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju handlu internetowego w Polsce	454
Piotr Urbanek: Programy partycypacji we własności jako narzędzie kreacji czy destrukcji wartości dla akcjonariuszy	464
Zuzanna Urbanowicz: Wpływ polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego na stabilność cen w strefie euro.....	473
Małgorzata Wachowska: Rola bliskości geograficznej w pozyskiwaniu wiedzy. Badanie cytowań patentowych.....	483
Tatiana Wiśniewska: Funkcjonowanie placówek medycznych w kontekście wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w świetle badań własnych	492
Danuta Wiczak-Roszkowska: Przestrzenne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce	503
Renata Wojciechowska: Schemat wiedzy naukowej w ekonomii	514
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Strukturalny wymiar kapitału społecznego w Polsce.....	522
Grażyna Wolska: CSR jako współczesna koncepcja prowadzenia działalności gospodarczej. Zaangażowanie w ideę CSR przedsiębiorstw w Polsce.	533
Anna Zielińska-Chmielewska: Ocena realizacji strategii finansowych wybranych giełdowych spółek mięsnych w latach 2005-2011	543
Mariusz Zieliński: Koncepcja CSR z perspektywy państwa i przedsiębiorstwa	552
Krzysztof Zmarzłowski: Czynniki różnicujące spożycie piwa w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999-2008.....	561

Summaries

Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarżyńska: The projection of profitability of cereals and oil rapeseed depending on the level of costs of cultivation and production results	21
Irena Augustyńska-Grzymek: Unemployment vs. emigration of rural population on the example of Pomorze and Mazury region.....	31

Ryszard Barczyk: Significance of transformation of commercial banks for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013	44
Nicoletta Baskiewicz: Zadania właściciela procesu w kolejnych etapach zarządzania procesami.....	55
Aneta Bernatowicz: Human resource management in the process of building a construction company's human capital.....	64
Agnieszka Bretyn: Household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries.....	74
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Distribution of products against the background of other areas of using Internet in the food sector enterprises (eg. Podkarpackie Voivodeship).....	85
Sławomir Czetwertyński: The virtualization of information goods on the example of video on demand.....	96
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Costs of feeding cows in farms specializing in milk production	104
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Microcredit market. Polish and German framework.....	114
Grzegorz Dybowski: Economic relationships in Polish poultry meat chain ..	124
Mateusz Folwarski: Analysis of dependencies of influence of selected variables on the level of remuneration of senior management in banks in chosen countries.....	133
Artur Grabowski: The economic impact of the Winter Olympic Games. Recommendation for Poland.....	143
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: Wybrane problemy rozwoju gospodarczego Meksyku na początku XXI wieku	154
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analiza wpływu internacjonalizacji gospodarek na proces zarządzania portfelem	164
Anna Horodecka: Homo oeconomicus, as the basis of economics. Criticism and alternatives	183
Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: The franchise business model in small and medium-sized food stores operating in Poland.....	194
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modeling the energy market using modern forecasting methods.....	204
Michał Jurek: Business model of cooperative banks in Poland. Risks and challenges	214
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Multidimensional comparative analysis of regional development of western and eastern Poland.....	227
Janusz Kot, Ewa Kraska: Cooperation as part of the activities of companies located in clusters (on the example of Świętokrzyskie region).....	238
Andrzej Kowalczyk: Competitiveness of enterprises. Selected issues.....	250

Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: FDI effects on productivity. An alternative approach	261
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: The role of international integration in economic development. Analysis in the context of creative destruction.....	271
Hanna Kruk: Pollution heaven hypothesis. Theoretical approach	281
Anna Krzysztofek: New formula of Respect Index.....	292
Justyna Kujawska: DEA as a method for evaluating of non-medical health determinants.....	302
Paweł Kulpaka: M. Friedman permanent consumption model and Keynesian consumption functions. Empirical verification of the selected theories on the example of Poland	313
Wojciech Leoński: Benefits and costs connected with CSR in enterprises.....	322
Józef Łobocki: The role of local embeddedness under conditions of global economy.....	330
Agnieszka Łopatka: Analysis of social development, including sex indicator by Human Development Index in Poland.....	340
Aleksandra Majda: Źródła przewagi konkurencyjnej firm rodzinnych w Polsce i we Włoszech w czasach gospodarki opartej na wiedzy – analiza porównawcza	352
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analysis of process and realization of activities implemented in IV axis “Leader” of RADP 2007-2013 ..	362
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Spatial differentiation of agriculture productive potential in Poland.....	372
Artur Ostromięcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: The importance of land resources in non-agricultural business of farmers running additional non-agricultural business activity	381
Magdalena Ratalewska: Entrepreneurship in creative sectors.....	390
Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Seasonality of unemployment in EU countries.....	399
Agnieszka Skoczylas-Tworek: The internal control system as a strategic line of defence against corporate risk	408
Feliks Marek Stawarczyk: Minimum wages and employment. Theory and practice.....	418
Stanisław Swadźba: 10 years in the European Union. Polish economy against the background of the new member states.....	430
Piotr Szajner: Sugar market regime in the EU vs. oligopoly in Polish sugar .	440
Jarosław Szostak: Socio-economic growth as a rationale for the social market economy model.....	453
Monika Szyda: Economic determinants of e-commerce development in Poland	463

Piotr Urbanek: Long term incentives programs in the process of creation or destruction of shareholder value	472
Zuzanna Urbanowicz: Impact of monetary policy of the European Central Bank on price stability in the eurozone	482
Małgorzata Wachowska: The role of geographic proximity in knowledge acquisition. A study of patent citations	491
Tatiana Wiśniewska: Functioning of medical facilities in the context of Information and Communication Technology in the light of own research ..	502
Danuta Wiczak-Roszkowska: Spatial diversity of human capital in Poland	513
Renata Wojciechowska: Scientific knowledge scheme in economics	521
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Structural dimension of social capital in Poland	532
Grażyna Wolska: CSR as a modern concept of economic activity. CSR awareness in Poland	542
Anna Zielińska-Chmielewska: Assessment of financial strategies implementation of chosen stock meat enterprises in the period 2005-2011	551
Mariusz Zieliński: The concept of the CSR from the state and the company perspective	560
Krzysztof Zmarzłowski: Factors differentiating beer consumption in Polish households in the years 1999-2008.....	570

Ryszard Barczyk

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

e-mail: ryszard.barczyk@ue.poznan.pl

ZNACZENIE PRZEMIAN BANKÓW KOMERCYJNYCH W KSZTAŁTOWANIU MORFOLOGII CYKLI KREDYTOWYCH W POLSCE W LATACH 1998-2013

Streszczenie: W ostatnich latach nasilają się procesy głębokich przemian wśród krajowych i zagranicznych banków komercyjnych, których konsekwencjami są m.in. zmiany w kształtowaniu poziomu aktywności gospodarczej i przeobrażenia cykli kredytowych. Celem pracy jest analiza najważniejszych kierunków zmian współczesnych banków komercyjnych i ich skutków w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013. Opracowanie składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono główne kierunki przemian w funkcjonowaniu krajowych i zagranicznych banków komercyjnych oraz w ich otoczeniu, a także ich koniunkturalne konsekwencje w działalności kredytowej. Część druga analizuje, wyodrębnione w latach 1998-2013, cechy morfologiczne cykli kredytowych występujących wśród polskich podmiotów gospodarczych.

Słowa kluczowe: banki komercyjne i ich przemiany, cykle kredytowe, cechy morfologiczne, punkty zwrotne i fazy.

DOI: 10.15611/pn.2014.347.03

1. Wstęp

W gospodarkach rynkowych rośnie współcześnie znaczenie zjawisk i procesów nominalnych w kształtowaniu dynamiki sfery realnej. Jednocześnie występują istotne zmiany w funkcjonowaniu sektora bankowego, które determinują nie tylko morfologię cykli kredytowych, ale także przebieg ogólnogospodarczego cyklu koniunkturalnego oraz efekty realizowanej polityki stabilizacji makroekonomicznej [Kiyotaki, Moore 1997, s. 211-248].

Celem opracowania jest analiza głównych kierunków zmian banków komercyjnych i ich konsekwencji w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w gospodarce polskiej w latach 1998-2013.

W pracy będą analizowane przemiany występujące w funkcjonowaniu krajowych i zagranicznych banków komercyjnych oraz w ich otoczeniu. Ich konsekwen-

cją są zmiany w morfologii cykli kredytowych, tj. w sekwencji w czasie fluktuacji, które polegają na względnie regularnych zmianach w działalności kredytowej banków, a które przejawiają się w absolutnych lub/i względnych oscylacjach przyznanych i wykorzystywanych na cele inwestycyjne lub konsumpcyjne kredytów bankowych. Geneza powstawania cykli kredytowych wynika m.in. z funkcjonowania sektora bankowego, tj. z akceptowanych celów i narzędzi polityki pieniężnej banku centralnego oraz z realizowanych operacji aktywnych krajowych i zagranicznych banków komercyjnych [Barczyk 2014; Rajan 1994, s. 399-411].

Cykle kredytowe będą analizowane w gospodarce polskiej w okresie od I kw. 1998 do IV kw. 2013 roku, a podstawą analizy ich morfologii będą szeregi czasowe kredytów i pożyczek, udzielanych przedsiębiorstwom i gospodarstwom domowym na cele inwestycyjne lub konsumpcyjne. Dobór okresu prac empirycznych był uwarunkowany dostępem do porównywalnych danych statystycznych w pożądanym przekrojach czasowych.

2. Kierunki przemian współczesnych banków i ich koniunkturalne konsekwencje

W ostatnich latach w gospodarkach rynkowych można stwierdzić występowanie przemian nie tylko w funkcjonowaniu banków komercyjnych, ale także w ich otoczeniu krajowym i zagranicznym [Małecki 2013, s. 8-69].

Wśród najważniejszych zmian występujących w funkcjonowaniu banków należy wspomnieć o przemianach w strukturze udzielonych kredytów oraz w źródłach finansowania operacji aktywnych banków. W pierwszym przypadku przeobrażenia te polegały na wzroście akcji kredytowej banków, skierowanej do gospodarstw domowych kosztem kredytów dla przedsiębiorstw oraz na szybkim przyroście znaczenia kredytów na finansowanie nieruchomości, przeznaczonych na cele zarówno mieszkaniowe, jak i komercyjne. Z procesów tych wynikają określone, makroekonomiczne konsekwencje. Z udzielonych kredytów jedynie część jest przeznaczona na powiększenie już istniejących, relatywnie dużych zasobów nieruchomości, a duża ich część jest wykorzystywana na zmiany własnościowe już istniejących zasobów. Kredyty przeznaczone na nowe inwestycje zmniejszają międzynarodową konkurencyjność gospodarki, gdyż budownictwo jest sektorem charakteryzującym się niską wydajnością. Duża liczba kredytów na cele mieszkaniowe udzielana była w walutach obcych, co prowadziło do wzrostu ryzyka kursowego i kredytowego. Jak wynika m.in. z prac H.P. Minsky'ego, kredyty przeznaczone na finansowanie nieruchomości są szczególnie podatne na wahania koniunkturalne [Minsky 1986]. Oznacza to, że wzrost liczby kredytów mieszkaniowych zwiększa nie tylko prawdopodobieństwo generowania i wzmocnienia cykli kredytowych, ale także może być czynnikiem destabilizującym cały system finansowy wskutek działania silnego mechanizmu akceleratora finansowego.

Podobne zmiany w strukturze udzielanych kredytów jak w gospodarkach rynkowych wystąpiły także w Polsce, aczkolwiek na niższym poziomie akcji kredytowej. W 1999 r. najważniejszą rolę w strukturze portfela kredytowego odgrywały kredyty dla przedsiębiorstw (blisko 60%), a mniejszą – dla gospodarstw domowych (30%) oraz sektora finansowego i budżetu (5%). W 2012 r. struktura ta uległa radykalnej zmianie, gdyż 57,0% to kredyty dla gospodarstw domowych, 29% dla przedsiębiorstw, a 9,8% dla sektora budżetowego [Raport... 2013]. Wśród kredytów przyznanych dla gospodarstw domowych w 2012 r. około 60% to kredyty mieszkaniowe, w tym około 55,4% było udzielanych w walutach obcych.

Elementem przemian w funkcjonowaniu banków jest także zmiana struktury źródeł finansowania ich operacji aktywnych. W ostatnich latach stwierdzono bowiem, że depozyty bankowe przestają być głównym źródłem finansowania operacji aktywnych, a składnikiem pasywów stają się hurtowe, niezabezpieczone, jak również zabezpieczone pożyczki, zaciągane zarówno na krajowym, jak i zagranicznym rynku pieniądza. Coraz większe znaczenie w finansowaniu aktywów mają także emitowane przez banki krótko- lub długoterminowe papiery dłużne. Zmiany struktury pasywów bankowych są konsekwencją czynników leżących po stronie podażowej źródeł finansowania. Wynikają one także z zapotrzebowania banków na te źródła. Występowanie pierwszego czynnika jest związane z globalizacją i liberalizacją globalnego rynku pieniężnego. Doprowadziły one do powstania nieograniczonych możliwości finansowania aktywów banków. Szybki rozwój rynku papierów wartościowych był kolejnym czynnikiem umożliwiającym pozyskiwanie funduszy poprzez emisję różnych typów dłużnych papierów wartościowych. Wśród czynników wpływających na wzrost popytu banków na nowe źródła finansowania ważną rolę odgrywała chęć banków do udzielania hipotecznych kredytów mieszkaniowych.

W Polsce wystąpiły także, ale na mniejszą skalę, zmiany z strukturze źródeł finansowania działalności kredytowej banków. W latach 1999-2012 udział depozytów sektora niefinansowego w pasywach banków zmniejszył się z 60 do 53,5% (w tym gospodarstwa domowe 38,1%, a przedsiębiorstwa 14,1%), ale depozyty były w dalszym ciągu głównym źródłem finansowania kredytów [Raport... 2013]. W tym przypadku można dodać, że wartość kredytów dla sektora niefinansowego jest wyższa aniżeli ich depozytów.

Wśród zmian występujących w otoczeniu banków należy wymienić finansjalizację (finansyzację) gospodarki. Zjawisko to „(...) jest kojarzone przede wszystkim z rosnącym znaczeniem działalności finansowej w aktywności podmiotów ekonomicznych o charakterze niefinansowym” [Ratajczak 2012, s.282]. Proces ten rozpoczął się w latach 70. ubiegłego wieku, a jego powstanie i nasilenie wynikało głównie z funkcji regulacyjnej państwa, które poprzez rozwiązania prawne i organizacyjne stwarzało w latach 80. dogodne warunki do deregulacji i liberalizacji sektora finansowego. Istotną rolę w tym przypadku odegrały banki, które w ostatnich latach znacznie zwiększyły akcję kredytową, stosując przy tym innowacje finansowe (instrumenty pochodne). Skutkiem tych przemian było stopniowe wciąganie sfery

realnej w krąg sfery nominalnej oraz wzrost udziału banków w łącznych zyskach powstających w gospodarce.

Szybki wzrost znaczenia banków w gospodarce realnej doprowadził do zmian ich struktury organizacyjnej i do przekształcenia w konglomeraty lub holdingi finansowe. Uzasadnienia procesów koncentracji w sektorze bankowym mają głównie charakter ekonomiczny, gdyż uwzględniają one przede wszystkim efekty skali, które występują w wielkich instytucjach finansowych, zmniejszenia ryzyka wskutek dywersyfikacji działalności oraz zwiększenia możliwości zaspokojenia wszystkich rosnących potrzeb finansowych funkcjonujących korporacji. Procesy zmian organizacyjnych w systemach bankowych prowadzą jednak do powstawania pewnych zagrożeń i kosztów. Najważniejszym z nich jest to, że ewentualny upadek instytucji „zbyt dużych, aby upaść” może doprowadzić do destabilizacji całego systemu finansowego, a koszty ich ratowania są dużym obciążeniem dla budżetu i całej gospodarki. Często ogromne i skomplikowane instytucje finansowe działają mało efektywnie, gdyż występują tam konflikty interesów, a jednocześnie zyskują one duży wpływ na politykę i na powstawanie możliwości skutecznego lobbingu.

W gospodarce polskiej nie występują wprawdzie konglomeraty lub holdingi finansowe, gdyż żaden z działających w naszym kraju banków nie należy do grupy instytucji o globalnym znaczeniu. W tym przypadku należy jednak pamiętać, że część banków działających na terenie Polski to instytucje, które zależą od banków działających w ramach gospodarki światowej lub są ich własnością.

We współczesnych systemach rynkowych relatywnie szybko rośnie popyt podmiotów gospodarczych na różnorodne usługi finansowe. Często prowadzi to do powstania alternatywnego systemu bankowego, tj. do tworzenia parabanków. Do grupy tej należą: instytucje finansowe, które specjalizują się w udzielaniu określonego rodzaju kredytu lub dla wybranych sektorów gospodarczych, fundusze inwestycyjne, towarzystwa ubezpieczeniowe lub instytucje zajmujące się pożyczaniem papierów wartościowych. Konsekwencją powstania systemu alternatywnego jest wzrost dostępu do pieniądza kredytowego i nasilenie walki konkurencyjnej. Często prowadzi to jednak do niestabilnych boomów kredytowych, będących źródłem późniejszych kryzysów oraz do zwiększenia kruchości całego systemu finansowego i do wzrostu jego podatności na załamania.

Rola parabanków działających w gospodarce polskiej jest relatywnie mała, a w tej grupie można wyróżnić przede wszystkim spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, których celem jest m.in. gromadzenie środków pieniężnych członków, udzielanie im kredytów, prowadzenie na ich zlecenie rozliczeń oraz pośrednictwo przy zawieraniu umów ubezpieczeniowych. Dwie pozostałe grupy to typowe parabanki, których działanie często jest, zdaniem Komisji Nadzoru Finansowego, niezgodne z prawem lub też instytucje te udzielają pożyczek ze źródeł innych aniżeli depozyty.

Obecnie można również obserwować nasilające się procesy integracji banków z rynkami finansowymi („urynkowienie banków”). Na rynku pieniądza banki dzia-

łają nie tylko jako pożyczkodawcy dla innych banków i instytucji finansowych, ale także jako pożyczkobiorcy, a zaciągane w tych warunkach pożyczki stanowią znaczący składnik aktywów. Szczególnie dużą rolę w tym zakresie odegrał rozwój sekurytyzacji, polegającej na tym, że banki uzyskiwały prowizje z tytułu udzielonych kredytów, a następnie przenosiły ryzyko kredytowe na inne podmioty, tj. na nabywców obligacji będących rezultatem sekurytyzacji. Oznaczało to powstanie nowego modelu prowadzenia polityki kredytowej, polegającego na udzielaniu finansowania (kredytu), podzieleniu go i sprzedaży [Iwanicz-Drozdowska, Jaworski, Zawada 2010, s.161-166]. Doprowadziło to do zmiany sposobu prowadzenia polityki kredytowej oraz do przemian zarządzania przez banki ryzykiem kredytowym. Współczesna sekurytyzacja obejmuje różne rodzaje kredytów, a w szczególności koncentruje się na kredytach na zakup nieruchomości.

Stopień integracji polskich banków z rynkami finansowymi jest relatywnie niski, co często prowadzi do spadku ryzyka systemowego i do zmniejszenia siły wpływu fluktuacji na rynkach finansowych na działalność kredytową banków.

W ostatnich latach wystąpił również szybki wzrost znaczenia bankowości międzynarodowej, co doprowadziło do tego, że w krajowych systemach bankowych zwiększyła się rola podmiotów zagranicznych. Oznacza to, że w działalności kredytowej w danym systemie coraz większe znaczenie mają banki zagraniczne. W rzeczywistości gospodarczej występują różne formy organizacyjne i odmienne zachowania banków zagranicznych, zależne od koniunktury na rynku kraju goszczącego i kraju pochodzenia. Dlatego też mogą powstawać odmienne pozytywne lub negatywne ich konsekwencje w procesie generowania cykli kredytowych.

Wśród konsekwencji działania banków zagranicznych na rynku lokalnym ważną rolę odgrywa większa odporność na powstające tam szoki [Lubiński 2013, s. 172-173]. Dywersyfikacja geograficzna działalności banków zagranicznych zmniejsza i ogranicza ich ryzyko. Banki zagraniczne w mniejszym stopniu ulegają szokom na rynku lokalnym, gdyż dysponują lepszą informacją finansową. Prowadzi to do tego, że pokusa ograniczenia dynamiki kredytów jest mniejsza aniżeli banków krajowych. Ważny w tym przypadku jest fakt, że często banki te są bardziej rentowne i efektywne aniżeli krajowe, a jednocześnie mają one łatwiejszy dostęp do kapitału z banku macierzystego bądź z innych instytucji finansowych o zasięgu światowym. Funkcjonujące w danym kraju banki zagraniczne podlegają mniejszej presji politycznej, a jednocześnie w mniejszym stopniu niż lokalne instytucje finansowe mogą liczyć na pomoc rządu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej.

Banki zagraniczne są jednak w niższym stopniu wrażliwe na zmiany koniunktury w kraju goszczącym, co wynika stąd, że działalność kredytowa banków lokalnych jest silniej zależna od podatnych na szoki depozytów krajowych [Lubiński 2013, s. 173]. Prowadzi to do tego, że wahania w sferze kredytów, udzielanych przez banki krajowe, są większe aniżeli zmiany akcji kredytowych banków zagranicznych. W warunkach kryzysowych na rynku lokalnym banki zagraniczne, mając możliwość inwestowania na innych rynkach, mogą go opuścić, powodując głębsze spadki

w działalności kredytowej. Załamanie działalności kredytowej banków lokalnych w warunkach recesji koniunkturalnej będzie słabsze, gdyż instytucje te są silniej powiązane z firmami krajowymi.

Głębokie przemiany występujące we współczesnym sektorze bankowym doprowadziły także do zmian w ich regulacji. Geneza tych zmian była przede wszystkim pragmatyczna, a w mniejszym stopniu teoretyczna. Wśród przesłanek należących do drugiej grupy wskazywano na następujące czynniki: asymetrię informacji, koszty zewnętrzne upadłości banków, przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym, immanentną niestabilność i procykliczność systemu bankowego. Realizowany współcześnie zakres regulacji jest stosunkowo szeroki, gdyż obejmuje on: instytucje nadzorujące działalność banków, licencjonowanie działalności bankowej, rodzaj wykonywanej czynności, prawa właścicieli akcji banków, ryzyko podejmowane przez banki, gwarancje depozytów bankowych, zasady rachunkowości bankowej, praktyki monopolistyczne.

Nowe regulacje wprowadzane do działalności bankowej w Polsce mają różnorodny charakter i generalnie można je podzielić na trzy grupy [Małecki 2013, s. 68-69]. Pierwsza z nich to rozwiązania mające znaczenie, zwłaszcza dla stabilności sektora bankowego, regulują one wymogi płynnościowe lub przeciwdziałają procykliczności akcji kredytowych. Druga grupa to regulacje mające obojętny, dodatni lub ujemny wpływ na funkcjonowanie banków. Trzecia grupa to sugestie i zalecenia, proponowane przez powstającą w UE unię bankową, która może mieć szkodliwy wpływ na sektor bankowy w naszym kraju, gdyż może osłabiać nadzór Komisji Nadzoru Finansowego.

Zmiany w funkcjonowaniu banków, tj. wzrost ich akcji kredytowej oraz przeobrażenia ich struktury podmiotowej i przedmiotowej, a także przemiany źródeł finansowania operacji aktywnych były ważną grupą czynników procyklicznych warunkujących przebieg i morfologię cykli kredytowych. Druga grupa determinant tych procesów jest związana z otoczeniem banków komercyjnych. Wśród nich można wymienić: szybki wzrost znaczenia sektora bankowego w gospodarce, powstawanie konglomeratów lub holdingów finansowych, alternatywnego systemu bankowego (parabanków), urynkowanie banków, wzrost znaczenia bankowości międzynarodowej, a także nowe regulacje sektora bankowego. Czynniki te działające także procyklicznie doprowadziły nie tylko do szybkiej ekspansji kredytowej, ale także do zmian struktury udzielanych kredytów, przemian w sposobie realizacji polityki kredytowej, zmian ryzyka bankowego i systemu zabezpieczeń kredytowych. Oznacza to, że czynniki te spowodowały wzrost znaczenia cykli kredytowych i silniejszy ich wpływ na funkcjonowanie całego systemu bankowego. Najważniejsze zmiany w sferze morfologii cykli kredytowych, będące konsekwencją tych procesów, będą następujące:

- ogólny kierunek zmian (tendencja rozwojowa) w działalności kredytowej banków jest dodatni, a jednocześnie wystąpiło wydłużenie fazy ekspansji kredytowej kosztem skrócenia fazy relatywnie niskiej dynamiki wzrostu kredytu;

- zwiększenie amplitudy faz cyklu kredytowego oraz występowanie dodatniej amplitudy całego cyklu;
- zwiększenie intensywności zmian w działalności kredytowej w poszczególnych fazach cyklu.

Jak wynika z powyższych rozważań, przemiany sektora bankowego w gospodarce polskiej mają mniejszy zakres, ich dynamika jest słabsza, a zmiany te są często opóźnione w stosunku do krajów, w których znaczenie sektora bankowego i szybkość jego przeobrażeń są wyższe [Małecki 2013, s.63]. Może to powodować, że stopień deformacji cykli kredytowych występujących w naszym kraju będzie niższy, a zaobserwowane cechy morfologiczne tych cykli będą ulegać słabszym zmianom w czasie.

3. Cechy morfologiczne cykli kredytowych w gospodarce polskiej w latach 1998-2013

W analizie empirycznej właściwości morfologicznych cykli kredytowych występujących w naszym kraju wykorzystano dwie grupy miesięcznych szeregów czasowych, publikowanych od grudnia 1996 r. przez Narodowy Bank Polski¹. Pierwsza z nich obejmuje kredytobiorców, którymi są przedsiębiorstwa, a w jej skład wchodzi:

- kredyty i pożyczki bankowe ogółem;
- kredyty i pożyczki o charakterze bieżącym ogółem;
- kredyty i pożyczki na nieruchomości ogółem;
- pozostałe kredyty i pożyczki ogółem.

W drugiej grupie występują należności bankowe od gospodarstw domowych. Ponieważ przyjęto, że cykle kredytowe to względne zmiany w działalności kredytowej banków komercyjnych, a jednocześnie są publikowane miesięczne dane absolutne kredytów i należności od przedsiębiorstw i gospodarstw domowych (stany w mln złotych), ich wartości przekształcono w ten sposób, iż najpierw sprowadzono absolutne dane miesięczne do wartości kwartalnych, a w następnym etapie obliczono ich indeksy dynamiki, gdzie podstawą był analogiczny kwartał roku poprzedniego². W tak przekształconych szeregach chronologicznych wyodrębniono punkty zwrotne i fazy cykli kredytowych.

3.1. Metodyka wyodrębniania i analiz cykli kredytowych

Zgodnie z występującą w literaturze interpretacją ogólnogospodarczych cykli koniunkturalnych przyjęto, że głównymi elementami budowy cykli kredytowych są punkty zwrotne i fazy. Wyodrębniono dwa punkty zwrotne – górny i dolny, przy

¹ Dane empiryczne znajdujące się w tych grupach, publikowane za okres od grudnia 1996 r. do lutego 2002 r., są oparte na szacunkach.

² Przekształcenia te spowodowały, że analizy empiryczne cykli kredytowych rozpoczęły się w I kwartale 1998 r.

czym zwrot górny (dolny) występuje, gdy wartość odchylenia elementów szeregu czasowego od oszacowanego trendu jest maksymalna (minimalna). W cyklu kredytowym wyróżniono dwie fazy: wzrostową, która występuje między punktem zwrotnym dolnym i górnym, oraz spadkową, która ma miejsce między zwrotem górnym i dolnym.

Wśród cech morfologicznych, które charakteryzują zewnętrzne formy przejawiania się cykli kredytowych, przedmiotem analiz są: momenty występowania punktów zwrotnych, długości faz i całego cyklu oraz amplituda faz i cyklu. Długość fazy będzie mierzona odstępem czasu między kolejnymi, różnymi co do charakteru punktami zwrotnymi, przy czym punkt kończący daną fazę będzie wliczany do jej długości. Minimalna długość każdej fazy wynosi trzy kwartały. Długość cyklu to suma okresu trwania fazy wzrostu i spadku. Amplituda fazy wzrostu (spadku) to różnica między wartością maksymalną (minimalną) a wartością minimalną (maksymalną) w danej fazie, a amplituda cyklu jest szacowana jako różnica między amplitudą fazy wzrostowej i spadkowej.

W procesie wyodrębniania analizowanych cykli przyjęto znaną z koniunktury gospodarczej koncepcję cyklu odchyień. Zgodnie z tą procedurą pierwszy etap wyodrębnienia cyklu polega na eliminacji z analizowanych szeregów czasowych wahań sezonowych i przypadkowych. Desezonalizację przeprowadzono poprzez zastosowanie procedury Tramo/Seats w ramach pakietu Demetra 2.0. Metoda ta, zalecana przez Eurostat i stosowana przez GUS, polega na eliminacji z badanych szeregów czasowych efektu zmienności kalendarzowej, zmienności dni roboczych oraz czynników sezonowych. Jej istotą jest wygładzenie szeregu czasowego wielokrotnie dobieranymi średnimi ruchomymi [Grudkowska, Paśnicka 2007, s. 15-16]. Do dalszej analizy przyjęto szeregi, które zawierały łącznie działanie trendu i wahań cyklicznych.

Kolejny etap w procesie wyodrębniania cykli polegał na oszacowaniu w przyjętych szeregach czasowych tendencji rozwojowej. W tym przypadku głównym problemem był dobór funkcji trendu, który bardzo często determinuje usytuowanie punktów zwrotnych i przebieg faz [Tichy 1976, s. 48]. W tej sytuacji w analizie wykorzystano metodę statystyczną, która zakłada, że składnik cykliczny danej zmiennej jest różnicą między jej wartością empiryczną a wartością trendu, która jest ważoną średnią przeszłych, obecnych i przyszłych obserwacji. Metoda ta jest określana jako filtr Hodricka-Prescotta, a w wyniku jej zastosowania otrzymano wartości pokazujące długookresową tendencję rozwojową, która nie jest funkcją deterministyczną, lecz sama podlega zmianom w czasie [Prescott 1986, s. 10]. Wyznaczony w ten sposób trend jest niezależny od komponentu cyklicznego.

W ostatnim etapie prac zmiany wartości badanych wskaźników przedstawiające elementy cykliczne otrzymano w ten sposób, że odjęto od wartości elementów szeregów, z których wyeliminowano zmiany sezonowe i losowe, wartości trendu, oszacowane wskutek zastosowania filtra Hodricka-Prescotta.

3.2. Własności morfologiczne cykli kredytowych w gospodarce polskiej

W analizach cykli kredytowych występujących w latach 1998-2013 w szeregach czasowych kredytów ogółem dla przedsiębiorstw wyodrębniono 7 faz, w tym 4 spadkowe i 3 wzrostowe (tab. 1). Utworzyły one 3 pełne cykle kredytowe (średnia długość 15 kwartałów), z których najdłuższy trwał 21 kwartałów, a najkrótszy jedynie 11. W przypadku dwóch cykli fazy wzrostowe, których długość wynosiła średnio 10 kwartałów, były dłuższe aniżeli fazy spadkowe, których średnia długość wynosiła około 7 kwartałów. Jedynie w cyklu najkrótszym, trwającym 11 kwartałów, faza spadkowa była o 3 miesiące dłuższa aniżeli wzrostowa. Amplituda faz badanych cykli była relatywnie wysoka, zwłaszcza w latach 2005-2013, natomiast amplituda cykli była zróżnicowana, przy czym w dwóch przypadkach była ona ujemna, a w cyklu ostatnim dodatnia. Oznacza to, że w sytuacji pierwszej dynamika spadku w działalności kredytowej była wyższa aniżeli szybkość jej wzrostu. W cyklu kredytowym występującym w latach 2010-2013 szybkość wzrostu kredytu była wyższa aniżeli spadku.

W analizowanym szeregu kredytu bieżącego dla przedsiębiorstw wyodrębniono w badanym okresie także 7 faz, które utworzyły 3 pełne cykle. O ile cykle występujące w latach 2002-2003 oraz 2010-2013 były stosunkowo krótkie, gdyż trwały od dwóch do trzech i pół roku, to cykl, który miał miejsce w latach 2003-2010, był stosunkowo długi, a jego okres wynosił ponad 6 lat. Wyodrębnione w tych cyklach fazy wzrostowe były generalnie dłuższe od długości faz spadkowych lub im równe. W tej grupie cykli stwierdzono bardzo wysoką amplitudę faz, która była najwyższa w pierwszym wyróżnionym cyklu. W kolejnych cyklach amplitudy faz były niższe. Istotną cechą tych cykli była dodatnia ich amplituda. Oznacza to, że dynamika wzrostu kredytów bieżących była w każdym przypadku wyższa aniżeli dynamika spadku, co mogło prowadzić do stałego wzrostu w naszym kraju kredytów tego rodzaju.

W przypadku kredytów na nieruchomości, udzielanych przedsiębiorstwom, wyodrębniono w badanym okresie jedynie 6 faz, które utworzyły dwa pełne cykle kredytowe. Długość ich faz wynosiła od 2 do 3 lat, a całe cykle trwały około 5 lat. W cyklach tych faza wzrostowa była równa spadkowej lub nieznacznie dłuższa od niej. Amplitudy faz były relatywnie wysokie, aczkolwiek niższe aniżeli w przypadku kredytów bieżących. Najwyższą ich wartość odnotowano w cyklu występującym w latach 2005-2010. Kolejną właściwością cykli wyróżnionych w szeregu kredytów na nieruchomości była ujemna amplituda, co może oznaczać, że szybkość spadku dynamiki kredytów przedsiębiorstw na nieruchomości była wyższa aniżeli ich wzrostu.

Ostatnia analizowana grupa kredytów dla przedsiębiorstw obejmowała tzw. pozostałe kredyty. W tym szeregu czasowym wyodrębniono aż 10 faz, których sekwencja utworzyła 5 pełnych cykli. Fazy te były stosunkowo krótkie, gdyż najdłuższa z nich trwała 14 kwartałów, a najkrótsza jedynie 4. Kolejną właściwością było to, że fazy wzrostowe były dłuższe od długości spadków lub im równe. Wyjątkiem w tym zakresie była sytuacja występująca w ostatnim cyklu w latach 2010-2013, gdyż

Tabela 1. Zestawienie wybranych cech morfologicznych cykli kredytowych występujących w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w Polsce w okresie I kw. 1998-IV kw. 2013

Cechy morfologiczne cykli	Fazy cykli										
	faza spadkowa	faza wzrostowa	faza spadkowa	faza wzrostowa	faza spadkowa	faza wzrostowa	faza spadkowa	faza wzrostowa	faza spadkowa	faza wzrostowa	faza spadkowa
Cykl kredytowy wśród przedsiębiorstw – kredyty ogółem											
Okresy występowania	II. 99-I. 02	II. 02-II. 03	III. 03-IV. 04	I.05-IV.08	I.09-I.10	II.10-I.12	II.12-II.13				
Długość: – faz – cyklu	12	5	6	16	5	8	5				
Amplituda: – faz – cyklu	9.04	5.55	8.46	22.70	31.65	26.57	12.44				
		-2.91			-8.96		14.13				
Cykl kredytowy wśród przedsiębiorstw – kredyty bieżące											
Okresy występowania	II.98 – IV.01	I.02-IV.02	I.03 –III.03	IV. 03-I. 08	II.08-I.10	II.10-IV.11	I.12-III.13				
Długość: – faz – cyklu	12	4	3	18	8	7	7				
Amplituda: – faz – cyklu	79.99	279.23	266.61	63.53	33.09	28.62	16.99				
		12.62		30.44		11.63					
Cykl kredytowy wśród przedsiębiorstw – kredyty na nieruchomości											
Okresy występowania	II.98-I.00	II. 00-IV. 02	I. 03-III.05	IV.05-I.08	II.08-II.10	III.10-I.13					
Długość: – faz – cyklu	8	11	11	10	9	11					
Amplituda: – faz – cyklu	10.53	17.23	27.48	45.66	51.02	28.45					
		-10.25		-5.36							
Cykl kredytowy wśród przedsiębiorstw – pozostałe kredyty											
Okresy występowania		II.98-III.01	IV. 01-I. 03	II.03-II.04	III.04-II.05	III.05-II.06	III.06-II.07	III.07 – I.09	II.09 – II.10	IV.10-III.11	IV.11 – I.13
Długość: – faz – cyklu		14	6	5	4	4	4	7	6	4	6
Amplituda: – faz – cyklu		21.70	69.00	73.61	34.44	28.85	17.78	20.75	25.53	11.97	13.33
		-47.30		39.17		11.07		-4.78		-2.36	
Cykl kredytowy w gospodarstwach domowych											
Okresy występowania		I.99-II.00	III.00-I.03	II.03-III.07	IV.07-II.08	III.08-I.09	II.09-I.10	II.10 – IV.11	I.12 – IV.12		
Długość: – faz – cyklu		6	11	18	3	3	4	7	4		
Amplituda: – faz – cyklu		20.29	22.99	19.42	4.67	9.32	28.05	13.53	4.84		
		-2.70		14.75		-18.73		8.69			

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NBP (www.NBP.pl/statystyka i [sprawozdawczość /statystyka monetarna i finansowa](http://www.NBP.pl/sprawozdawczosc/statystyka_monetarna_i_finansowa)).

faza wzrostowa była o 2 kwartały krótsza aniżeli spadkowa. Wyniki te wskazują, że grupa pozostałych kredytów dla przedsiębiorstw jest w wysokim stopniu wrażliwa na zmiany koniunkturalne. Amplitudy faz cykli występujących w badanym szeregu były stosunkowo wysokie, a uwaga ta w szczególności dotyczy lat 2001-2004. W okresach następnych amplitudy były wyraźnie niższe. Cykle należące do tej grupy w 3 przypadkach wykazywały ujemne, a w 2 dodatnie amplitudy. Spowodowało to, że w tym przypadku trudno jest mówić o pewnych prawidłowościach.

Analizując morfologię cykli kredytowych w polskich gospodarstwach domowych, można stwierdzić występowanie 8 faz (w tym 4 wzrostowych i 4 spadkowych), które utworzyły 4 pełne cykle kredytowe. Ich długość była zróżnicowana, gdyż wynosiła od 7 do 21 kwartałów (średnio trwały około 14 kwartałów). W dwóch przypadkach fazy spadkowe, których średnia długość wynosiła 5,5 kwartału, były krótsze aniżeli wzrostowe (średnia długość 8,5 kwartału). W dwóch kolejnych cyklach sytuacja była odwrotna. Fazy cykli kredytowych w gospodarstwach domowych wykazywały wyraźną amplitudę. Była ona nieznacznie niższa aniżeli amplitudy cykli istniejących wśród przedsiębiorstw. Amplitudy cykli kredytowych w gospodarstwach domowych były w dwóch przypadkach dodatnie, a w dwóch ujemne. Amplitudy faz tych cykli były niższe aniżeli amplitudy faz cykli wyodrębnionych w szeregach kredytów bieżących dla przedsiębiorstw.

Reasumując, można stwierdzić, że cechy morfologiczne cykli kredytowych istniejących w polskich przedsiębiorstwach i w gospodarstwach domowych były zbliżone, aczkolwiek nie były identyczne. Długości faz i całych cykli kredytowych były podobne, gdyż cykle te trwały od dwóch lat do 6,5 roku, a ich fazy wzrostowe były nieznacznie dłuższe lub równe okresom spadku. Stosunkowo najkrótsze były cykle wyodrębnione w szeregach czasowych pozostałych kredytów dla firm, a najdłuższe, trwające 4-5 lat, były wśród kredytów przedsiębiorstw, przeznaczonych na nieruchomości. Istotną cechą cykli kredytowych była bardzo wyraźna amplituda faz i całych cykli, przy czym amplitudy faz były najwyższe wśród kredytów bieżących lub przeznaczonych na nieruchomości. Amplitudy te były natomiast relatywnie niższe w cyklach kredytowych występujących w gospodarstwach domowych.

4. Zakończenie

Na przełomie XX i XXI wieku w gospodarce światowej zaobserwowano wyraźne i szybkie przemiany w funkcjonowaniu banków komercyjnych oraz w ich otoczeniu rynkowym. Zmiany te dotyczą charakteru udzielanych kredytów, źródeł finansowania operacji aktywnych, struktury organizacyjnej i powstawania konglomeratów (holdingów) finansowych. W ostatnich latach nasiliły się także procesy integracji banków z rynkami finansowymi, wystąpił szybki wzrost znaczenia bankowości międzynarodowej, a także wprowadzono nowe regulacje w sektorze bankowym. Zjawiska te i procesy występowały w ograniczonym zakresie w gospodarce polskiej, gdyż ich zakres i dynamika były stosunkowo niskie.

Zaobserwowane kierunki przemian światowego sektora bankowego spowodowały wzrost jego znaczenia w sferze realnej gospodarki oraz doprowadziły do przeobrażeń morfologii cykli kredytowych. Najważniejsze ich właściwości to dodatni kierunek zmian w działalności kredytowej banków, co spowodowało wydłużenie fazy ekspansji kredytowej i skrócenie fazy relatywnie niskiej dynamiki wzrostu kredytu. Zwiększyła się także amplituda faz i całego cyklu kredytowego, która coraz częściej jest dodatnia.

Analizując zmiany w czasie cech morfologicznych cykli kredytowych w gospodarce polskiej, można stwierdzić, że właściwości cykli, występujące w okresie zaburzeń finansowych w gospodarce światowej, wyraźnie różniły się od cech zaobserwowanych wcześniej. Cykle te były bowiem dłuższe, a amplitudy faz i całych cykli były relatywnie wysokie. Zmniejszenie znaczenia tych właściwości wystąpiło w latach 2010-2013. W naszym kraju trudno jest natomiast w sposób jednoznaczny stwierdzić zmiany cech morfologicznych cykli kredytowych, które są konsekwencją przeobrażeń polskich banków. Może to być wynikiem relatywnie wolnych i często opóźnionych w stosunku do krajów wysoko rozwiniętych przemian sektora banków komercyjnych w naszym kraju.

Literatura

- Barczyk R., 2014, *Źródła i morfologia cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013*, referat przygotowany na XI Ogólnopolski Zjazd Katedr Ekonomii. Ekonomiczne wyzwania XXI wieku Polska-Unia Europejska-Swiat (Międzyzdroje 9.06-11.06. 2014).
- Grudkowska S., Pańnicka E., 2007, X-12 *Arima i Tramo/Seats – empiryczne porównanie metod wyrównywania sezonowego w kontekście długości próby*, *Materiały i Studia*, Zeszyt nr 220, NBP, Warszawa.
- Iwanicz-Drozdowska M., Jaworski W., Zawadzka Z., 2010, *Bankowość. Zagadnienia podstawowe*, Poltext, Warszawa.
- Kiyotaki N., Moore J., 1997, *Credit cycles*, *Journal of Political Economy*, vol. 105, nr 2, s. 211-248.
- Lubiński M., 2013, *Międzynarodowa transmisja koniunktury za pośrednictwem banków*, [w:] *Banki a cykle koniunkturalne*, Maszynopis opracowania przygotowanego w ramach grantu NCN (DEC-2011/01/B/HS4/06216), UE Poznań, SGH Warszawa.
- Małecki W., 2013, *Banki i ich przemiany na tle sektora finansowego*, [w:] *Banki a cykle koniunkturalne*, Maszynopis opracowania przygotowanego w ramach grantu NCN (DEC-2011/01/B/HS4/06216) UE Poznań, SGH Warszawa.
- Minsky H.P., 1986, *Stabilizing on Unstable Economy*, Yale University Press, London.
- Prescott E.C., 1986, *Theory ahead business cycle measurement*, *Federal Reserve Bank of Mineapolis Quarterly Review*, Mineapolis.
- Rajan R.G., 1994, *Why bank credit policies fluctuate: a theory and some evidence*, *The Quarterly Journal of Economics*, nr 2, s. 399-441.
- Raport o sytuacji banków w 2012 r., 2013, *Urząd Komisji Nadzoru Finansowego*, Warszawa.
- Ratajczak M., 2012, *Finansyzacja gospodarki*, *Ekonomista*, nr 3, s. 281-302.
- Tichy G.J., 1976, *Konjunkturschwankungen. Theorie, Messung, Prognose*, Springer, Verlag Berlin-Heidelberg-New York.

SIGNIFICANCE OF TRANSFORMATION OF COMMERCIAL BANKS FOR SHAPING THE MORPHOLOGY OF CREDIT CYCLES IN POLAND IN THE YEARS 1998-2013

Summary: In recent years the processes of profound changes in national and foreign commercial banks have become more and more intensive. They brought, among others, changes in the level of economic activity and transformation of the credit cycles. The aim of this article is to analyze the most important directions of changes in modern commercial banks and their consequences for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013. The paper consists of two parts. The first one presents the main directions of transformation in the functioning of national and foreign commercial banks and their environment, as well as business activity-related consequences in the sphere of credit activities. The second part analyzes morphological features of the credit cycles.

Keywords: commercial banks and their transformation, credit cycles, morphological features, turning points and phases.